

Riesz Frigyes

(1880–1965)

Mészöly Gedeon

(1880–1960)

Ifj. Jancsó Miklós

(1903–1966)

Dr. Márta
Ferenc

ÖTVEN ESZTENDŐ

Ma ötven éve nyitották meg Szegeden az első egyetemi tantervet. A város, amely nyolc évszázados múltra tekint vissza, s gyakran játszott fontos szerepet népünk történelmében, a 18. századtól kezdve pedig a kulturális élet egyik jelentős órhelye volt, ezzel *egyetemi várossá* lett.

Fél évszázad nem nagy idő; hazánkban az egyetemi oktatás több mint 600 éves múltra tekint vissza. Mi most mégis bizonyos *büszkeséggel* mondhatjuk, hogy a szegedi egyetem az elmúlt ötven évben helytállt az ifjúság tudásának gyarapításában, a tudomány művelésében és továbbfejlesztésében, s hazánk és népünk javát szolgálva számos eredménnyel járultak hozzá a haladáshoz.

A szegedi egyetem alapítását közel *másfél évszázados* küzdelem előzte meg. Szeged már az 1700-as évek végén arra törekedett, hogy kulturális fejlődését egyetem felállításával tetőzze be; ahogyan egy akkori dokumentum szavai mondják: „a filozófiának széket emelhesen”. Annak ellenére, hogy a város lakói az egyetem alapítása érdekében *áldozatkészségük*ről is tanúbizonyságot tettek — a századforduló után például több mint 12 millió koronával járultak volna hozzá az alapítás költségeihez — törekvéseik hosszú ideig sikertelenek maradtak. Csak az *első világháború* után kialakult helyzet tette lehetővé a megvalósulást. Abban az időben — mint ismeretes — a *kolozsvári egyetem* tanári karának zöme Budapestre települt át, s önálló működési területet keresve a maga számára került sor a szegedi egyetem létesítésére. A város áldozatkészsége abban az időben is megnyilvánult; akkori polgármestere, *Somogyi Szilveszter* nagy aktivitással járt el az egyetem ügyeiben.

A város és az ország kulturális fejlődése szempontjából egyaránt helyes, az akkori uralkodó osztály által nem sejtett, de a dolgozó tömegek által remélt jövő, a mi jelenünk számára is nagy jelentőségű intézkedés volt a szegedi egyetem alapítása. Az egyetem szegedi működésének igazi tudományos eredményei akkor is a haladást szolgálták, a város lakosságának, az ország népének érdekeit segítették. Az oktatás *négy karon* indult meg: *jog- és államtudományi, orvostudományi, bölcsészettudományi és természettudományi*. Az egyetem státusza formailag ideiglenes volt, valójában már ekkor világossá vált, hogy a várost és az egyetemet többé nem lehet el-

választani. Ideiglenesek voltak az épületek is, amelyekben az egyetemet elhelyezték, de sok közülük véglegessé vált. Az itéltábla épületét például a legidősebb szegediek is „központi egyetemnek” nevezik, lévén az ma is a két egyetem központja. Az egyetem végleges helyzetét erősítették azok a nagy építkezések is, amelyek 1924-ben kezdődtek, s otthont nyújtottak több klinikának, és a Dóm téri épületcsoport felépítésével folytatódva kémiai, fizikai és egyéb orvostudományi, elméleti intézeteknek is. A történelem jogosan veti el a két világháború közötti korszak kultúrpolitikáját. E politikának egyik képviselője *Klebsberg Kunó*, akkori kultuszminiszter azonban szívügyének tekintette a szegedi egyetem fejlesztését, s ez tette lehetővé, hogy elkészüljenek az új épületek.

Az egyetemet azonban — mint egyik tudósunk mondta — „nem a néma falak, hanem tanárainak szelleme határozza meg”. Ennek megfelelően kell emlékeznünk azokra a tudósokra, akiknek szelleme mozgást, életet vitt a néma falak közé, a termékeny alkotó munka színnyelvévé tette az épületeket. Csak néhányat említhetnénk itt a legnagyobbak közül. Egyetemünk tanított *Búza László* a nemzetközi jog, *Ereky István* a közgazdasági és pénzügyi jog, *Pollner Ödön* a magyar közjog területén; *Baló József* a kórbontan, *Issekutz Béla* és *id. Jancsó Miklós* a gyógyszer-tan, *ifj. Jancsó Miklós* és *Rusznayk István* a belgyógyászat, *Miskolczy Dezső* az emlektörténet, *Szent-Györgyi Albert* a biokémia területén; *Csengery János* a klasszika filológia, *Imre Sándor* a neveléstudomány, *Mészöly Gedeon* a finnugor nyelvészet, *Sik Sándor* a magyar irodalomtörténet területén; *Apáthy István* az állattan, *Gombás Pál* a fizika, *Riesz Frigyes*, *Haar Alfréd*, *Kerékkjártó Béla*, *Szökefalvi-Nagy Gyula*, *Rédei László* a matematika, *Kiss Árpád*, *Bruckner Győző* és *Szabó Zoltán* a kémia területén. Egyetemünk professzoraként nyerte el a legmagasabb tudományos kitüntetést, a *Nobel-díjat* Szent-Györgyi Albert, aki 1928-tól 12 éven keresztül vezette az orvosi vegytani tanszéket. Nobel-díját 1937-ben, az izommozgás biokémiájának területén elért nagy jelentőségű tudományos eredményéért kapta. Nemcsak kiemelkedő eredményeiért, hanem a második világháború alatt, s je-

lenleg külföldön tanúsított bátor, haladó magatartásáért is megbecsüléssel emlékezünk meg róla.

Meg kell említenünk a *szegedi matematikai iskolát* is, amelyet lényegében Riesz Frigyes, századunk egyik legnagyobb matematikusa alapozott meg, aki 25 éven keresztül volt szegedi professzor. A viszonylag nem nagy létszámú oktató és kutató matematikus kollektíva már a felszabadulás előtt is nemzetközi elismerésnek örvendett, s ez azóta sem csökkent.

Az egyetem nemcsak a Dél-Alföldről, hanem az ország más vidékeiről is vonzotta a tanulni vágyó és ehhez anyagi lehetőséggel is rendelkező fiatalokat. Közülük azonban sokan — a gazdasági válság miatt — részint nem tudták folytatni tanulmányaikat, részint az egyetem elvégzése után éveig az állástalan diplomások számát szaporították. Ezért a hallgatók száma fokozatosan csökkent.

Bár a korszak politikája és a hallgatóság összetétele egyaránt tápot adott jobboldali ifjúsági szervezetek tevékenységének, sőt burjánzásának, a haladó gondolkodású fiatalok is megtalálták működésük kereteit. *Buday György*, a második világháború kitörésekor Angliában maradt világhírű grafikus 1929-ben szervezte meg Szegeden az agrárszervelet mozgalmat, amely a parasztság sorsának feltárását, életkörülményeinek megjavítását tűzte ki célul. Tagjaiból alakult meg a *Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma*, amely nyolc éven keresztül folytatta küzdel-

mét — egyre nehezebbé váló körülmények között — az igazságért. Ennek a csoportnak tagja volt mártírhálált halt költőnk, *Radnóti Miklós*, aki 1930-ban lett egyetemünk hallgatója és *Erdei Ferenc*, aki 1929-től volt joghallgatónk.

Még korábban, az 1924–25-ös tanévben volt egyetemünk hallgatója nagy költőnk, *József Attila*. Mindenki számára ismert, hogyan távolították el annak idején az egyetemről, de azt már kevesen tudják, hogy ennek *jóváteletét* már 1936-ban megkísérelte *Sik Sándor* professzor — később első Kossuth-díjasaink egyike —, aki följajánlotta *József Attilának*, hogy tanszékén doktorátust szerezzen. Erre azonban a költő állapotának rosszabbodása miatt már nem kerülhetett sor. Az igazi elégtelt *József Attila* emlékének akkor szolgáltattuk, amikor a tudományegyetem 1963-ban fölvette nagy hallgatója nevét, s egy évvel később szobrot állított neki a központi épület elé.

A második világháború éveiben az egyetem helyzete egyre súlyosabbá vált, de néhány héttel azután, hogy a szovjet hadsereg felszabadította Szegedet, már meg is kezdődött az oktatás. A hallgatók és az oktatók zöme visszatért Szegedre, s az országban megindult demokratikus átalakulás megteremtette az *egyetem demokratikus átalakításának lehetőségét* is. Ezért 1944. október 11. nemcsak a város, hanem az egyetem történetében is a *legfontosabb határkö*. Mindaz, amit azóta alkottunk, e nap egyenes következménye.

Az egyetemnek demokratikusnak kellett válnia abban az értelemben, hogy az új társadalmi rendet szolgáló intézménnyé fejlődjen, másrészt az egyetem szervezetét, belső irányítását is át kellett hatnia a demokratikus alapelveknek. A felszabadulás óta megtett 27 éves útra visszatekintve, megállapíthatjuk, hogy mindkét területen *alapvető változásokat* sikerült elérni! már a 40-es évek végére, de az átalakulás folyamata — ha nem is mindenki számára szembeötölő vívmányok jelzik e folyamat előrehaladását — még napjainkban is tart.

1951-ben került sor az egyetem történetének legjelentősebb szervezeti változására: az *orvostudományi kar* kivált az egyetem kötelékéből és *önálló orvostudományi egyetem* alakult. A különvált két egyetem azonban nem távolodott el egymástól. Ma is testvéreknek tekintjük egymást, az oktatás és kutatás számos szála kapcsol össze bennünket. Ettől az időtől kezdve a két egyetemem nagyarányú fejlesztési program valósult meg.

A fejlődésnek ezek az adatai, számai jobbra közismertek, s befejezésül megállapíthatjuk: a *dolgozó népé, a szocialista társadalomé az érdem*, hogy tudósaink alkotó ereje szabadon kibontakozhat. Kötelességünk, hogy ezt az ifjúság oktatásában, nevelésében, a tudomány művelésében és alkalmazásában elérendő eredményekkel továbbra is egyre magasabb szinten viszozzuk. Ez a tervünk a következő ötven esztendőre.

SZENT-GYÖRGYI ALBERT LEVELE

Az egyetem évfordulójának ünnepségeire elküldték a díszes meghívókat az egykori neves professzoroknak, tudósoknak is, üljék meg együtt a jeles jubileumot. Dr. Szent-Györgyi Albert, az Amerikában élő Nobel-díjas tudós levélben köszönte meg dr. Márta Ferencnek, a JATE rektorának a meghívást.

A levél így szól:
„Laboratory of the Institute for Muncle Research.
Július 22. 971.
Magnífice Rector,
mély hálával vettem Magnificenciád meghívását az Egyetem 50. éves évfordulójának ünneplésére. Nagyon jólesett tudnom, hogy az

Egyetem még mindig számon tart, mint professzorát és doktorát. Én is odavalónak érzem magam. Sajnos, 77 éves életkorom és rengeteg elfoglaltságom és kötelezettségem nem engedi meg, hogy a meghívásnak eleget tegyek. Kérem

Magnificenciádat, hogy ne vegye ezt közöny jelének. Ha volna rá lehetőségem, nagy örömmel lennék én is az ünneplők sorában.

Mély tisztelettel:
Szent-Györgyi Albert”

Lehetőleg, nagy örömmel lennék én is az ünneplők sorában.
Mély tisztelettel
Szent-Györgyi Albert